

МАЛОПОЛША

1. Обща характеристика

Малополското воеводство се намира в южната част на Полша, като достига до границата със Словакия. Територията му е 15 183 км², 4,9% от общата площ на страната. Населението е около 3,2 млн души. От 2005 г. постоянно се увеличава естественят прираст на населението в региона. В Малополското воеводство има 22 окръга, 182 градски и 1904 селски общини, 61 града и 2630 села.

Източник: Wikimedia

2. Природа

Релефът на региона е разнообразен, като преобладават планинските участъци. Най-високата точка е вр. Риси (2499 м) в Татрите. Климатът е умереноконтинентален. Малополша се отличава със своите природни богатства: фантастични скални образувания, горещи пустинни пясъци, живописната панделка на Висла и Дунайец, който се връзва между стръмните скали, зелените Бескиди и високите върхове на Татрите, мрачни пещери и буйни водопади.

53% от територията на региона е под закрила, създадени са 6 национални и 11 природни парка, 10 защитени територии и 84 резервата. Тук се намират 2189 регистрирани природни забележителности. Бабигурският и Татренският национален парк са със статут на биосферни резервати на ЮНЕСКО заради своите уникални в световен мащаб природни условия. Разнообразният релеф гарантира богата флора и фауна. В националните паркове са каталогизирани повече от половината видове растения и животни, които се срещат на територията на Полша. В Пенините, масива Бабя Гура, Татрите и Сондецките Бескиди са запазени уникални фрагменти от горите, които изначално са покривали полските земи. Тези комплекси са убежище за огромен брой редки и застрашени от изчезване животински видове, вписани в полската Червена книга. В Малополша се срещат почти всички диви хищни бозайници: мечки, вълци, рисове и диви котки. В Татрите се откриват еделвайс (*Leontopodium alpinum*) и дива коза – символи на районите, незасегнати от човешката дейност.

Краковско-Ченстоховска Юра

Краковско-Ченстоховското възвишение, наричано популярно Юра, е скална ивица с дължина ок. 80 км. Може да бъде преминато пеша, на кон, велосипед или с електрическо ATV. Панорамна гледка се разкрива при полет с парапланер или балон. Любителите на спелеологичните приключения ще открият 1500 изкуствени и естествени пещери с множество още неизследвани зали и коридори. В долината Прондник, разположена в Ойцовския национален парк, се намира Пескова Скала, единственият напълно реставриран

Краковско-Ченстоховската Юра, изт.: pixabay.com

замък в региона и обвитата в мрачни легенди Пещера на крал Локетек. Интересни образувания се наблюдават в пещерите Вежховска Гура и Нетопежова (Прилепова). Символът на Юра е характерното скално образувание Боздуганът на Херкулес с височина 25 м. На много места се провеждат спортни състезания и се организират туристически атракции като рицарския турнир в Огородженец – най-

големите останки от замък в Полша.

Проломът на Дунайец

От май до септември през Пенинския пролом плават саловете на гуралите (планинците). Стръмното корито на реката и възхитителните пейзажи спират дъха.

Това е едно от най-красивите трасета в Европа. Пенините са район на варовикови скали, гъсти гори и живописни ливади. През тях преминава Дунайец, буйна река, която се вие между стръмните скали и оформя седем меандри с резки завои. В най-тесния участък ширината на пролома е 100 м. Течението е променливо, а дълбочината на коритото достига до 10 метра. В по-дълбоките места водата се успокоява, а в плитчините се разпенва. Най-ефектната стена Соколица се издига отвесно на 300 метра над Дунайец. По време на „Лудата езда по Дунайец“ по примера на прадедите тесни лодки се привързват една за друга, така че да оформят сал. На носа се слагат смърчови клонки, които да предпазват от водата. Салджии, облечени в местни носии, ловко маневрират в буйната река.

Проломът на р. Дунайец, изт.: fotopolska.pot.gov.pl

3. Стопанство

Малополското воеводство е едно от най-разнообразните с оглед нивото на развитие на стопанството в Полша. Разполага със значителен за мащабите на страната обществено-икономически потенциал. През 2008 г. осигурява 7,4% от БВП, което го нарежда на пето място сред полските региони. Тази силна позиция е свързана с активното участие в общия дял на производството и търговията в промишлеността и строителството, най-вече в сектора жилищно строителство.

Малополша заема трето място в класацията на регионите, които привличат инвестиции в страната (непосредствено след Долен Шльонск и преди Великополша). Контрастите в стандарта на живот и икономическите различия тук не са толкова големи както в други региони. Водеща роля имат Краковския и Освиенцимския микрорегион, които се характеризират с висококвалифицирани кадри, абсолвенти на средни и професионални училища, както и с традиционно добре развита промишленост. Краков е на пета позиция в областта на услугите и на второ място в сферата на новите технологии.

Малополското воеводство е пресечено от гъста мрежа комуникационни артерии. През него преминават транспортните маршрути от изток на запад (включително автомагистрала А4, фрагмент от европейското трасе Е40) и от север на юг (фрагмент от трасе Е77). През територията на воеводството са прокарани и многобройни железопътни линии – Малополша предлага непосредствени връзки с всички големи градове в Полша и международни линии (за Виена, Прага, Берлин, Дрезден, Франкфурт на Майн, Франкфурт на Одер, Букурещ, Братислава, Киев, Лвов и Будапеща).

Краков, изт.: pixabay.com

На територията на Краковска община се намира Международното летище „Йоан Павел II“, до което е осигурен транспорт както с автобус, така и с влак.

В периода 2000-2008 година динамично се увеличава участието на Малополското воеводство в международната търговия. Експортът нараства 3,9 пъти, а импортът – 2,9. 8% от чуждестранните инвестиции в Полша са насочени именно към този регион.

Структурата на пазара на труда определя Малополша като развиващ се регион – систематично намалява броят на ангажираните в селското стопанство и се развива делът на услугите. Голяма част от регистрираните в региона фирми

са малки предприятия в бранша на търговията и ремонта на автомобили, строителството, научната и техническата дейност. Районът се отличава и с изключително добри условия за изследователска и развойна дейност, предлага нови технологии, признати на европейско и световно ниво. Малополша попада в топ 10 на регионите, които съсредоточават инвестиции в областта на ВРО (business process outsourcing).

4. Образование

По данни на Министерство на образованието на територията на Малополското воеводство през 2011 г. действат 1465 основни, 744 средни и 33 висши учебни заведения. 64,01% от децата на възраст 3-5 години получават предучилищно образование, а важен приоритет на общините е да подобрят тази статистика чрез активно усвояване на средства по оперативна програма Човешки капитал. В региона се развиват редица проекти за повишаване качеството на образование. Проектът „Модернизация на професионалното образование в Малополша“ (2010-2015) има за цел да осигури по-добро ниво на

образованието в 7 ключови за воеводството
бранша: механика, строителство,
информатика и електроника, туризъм и
гастрономия, селско стопанство и лека
промишленост, социално-медицинско
обслужване, услуги. Партньори са
Министерство на земеделието, канцеларията
на областния управител и неправителствени
организации. За учениците се осигуряват
специализирани занятия за повишаване на
професионалната компетенция и консултации
в областта на образователните перспективи и
възможностите за реализация. Друга важна
инициатива е „Малополски образователен
облак”, иновативен проект за популяризиране
сред учениците на знанията и научните
постижения на висшите учебни заведения
посредством информационни и
телекомуникационни технологии. В рамките
на проекта се осигурява необходимата
техника и се провеждат специализирани
занятия в техникуми и лицеи.

National-Louis University в Нови Сонч, изт.: Wikimedia

Ягелонски университет

Краковският университет е най-старото висше учебно заведение в Полша и едно от най-старите в тази част на Европа. Основан е на 12 май 1364 година от крал Кажимеж Велики, но след неговата смърт преустановява своята дейност. Възстановен е на 26 юли 1400 година от крал Владислав Ягело, а средствата за дейността му са осигурени от завещанието на кралица Ядвига. В този период Краковската академия се превръща в един от най-важните образователни центрове в страната и символ на устойчивата държавна власт.

През XV в. университетът преживява разцвет. Привлича студенти от цяла Европа. Слави се със своите постижения в областта на правото, математиката и астрономията. През 1491 г. негов възпитаник става Николай Коперник.

В средата на XVI в. настъпва криза. Реформацията и контрареформацията ограничават броя на чуждестранните студенти, а силната конкуренция на университетите във Вилнюс и Замошч и на йезуитските школи подкопава авторитета на най-старото висше учебно заведение. Въпреки това редица дейци на полската култура, сред които писателите Миколай Рей и Ян Кохановски, общественикът Анджей Фрич Моджевски и историкът Марчин Кромер завършват Краковската академия.

Важен етап в развитието на Ягелонския университет е реформата, проведена от Хуго Колонтай, представител на Комисията за национално образование, в периода 1777-1786 г. Трудни времена настъпват след третата подялба на Полша (1795 г.), когато Краков попада в Австрийската империя, а образованието в региона е подложено на активна германизация. От 1809 г. започва реполонизацията на университета, която го превръща в средище на полската научна, обществена и политическа мисъл. През втората половина на XIX в. Галиция получава автономия в рамките на Австро-унгарската империя, а в Ягелонския университет се развива краковската историческа школа, преподават видни

филолози като Станислав Гарновски и Ян Бодуен де Куртене, а сред възпитаниците на университета са антропологът Бронислав Малиновски и писателят-нобелов лауреат Иво Андрич.

След възстановяването на независимостта през 1918 г. Краковският университет се превръща в едно от най-важните учебни заведения. В него се развиват хуманитарните и точните науки, построена е сградата на Ягелонската библиотека. В началото на Втората световна война, на 6 ноември 1939 г., германските окупационни власти арестуват и изпращат в концентрационни лагери почти 180 преподаватели, а университетът е закрит. От 1942 г. той функционира нелегално и дава образование на около 800 студенти, сред които е и Карол Войтила, бъдещият папа Йоан Павел II. След края на войната Краков привлича учени, които напускат Лвов и Вилнюс след промяната на източната полска граница. Студенти и преподаватели участват в демонстрациите срещу комунистическата власт през 1968 и 1981 г.

Collegium Novum, изт.: Wikimedia

В наши дни Университетът има 540 професори, 730 хабилитирани преподаватели и около 50 хиляди студенти и докторанти. Той присъства в обществения живот на страната като символ на универсални морални ценности и привлича значителни инвестиции. Във връзка с честването на 600 години от основаването на висшето учебно заведение е издигната нова сграда, която приютава факултетите по физика, астрономия и информатика, изгражда се Център за природонаучни изследвания, модернизира се сградата Paderevianum на Филологическия факултет, реновира се Collegium Novum. Всички тези инициативи се осъществяват с подкрепата на Министерство на науката и висшето образование, европейски фондове, Краковска община, Граждански комитет за реновиране на паметниците на културата в Краков.

5. История

Малополша е регион с важно значение за полската история. Разположена е в югоизточната част на страната, в горното и средното течение на реките Висла и Варта. Названието Polonia Minor е употребено за пръв път през 1411 г. и въведено официално през 1493 г. в Пьотрковския статут на крал Ян Олбрахт, за да я отличава от Великополша – Polonia Maior. Името е свързано не толкова с факта, че Малополша е по-малкият по територия район, а с по-късното му присъединяване към полското кралство.

Краков не е най-старият град в Полша, но е един от най-красивите. Корените на Малополша обаче са още по-дълбоки, както показват проучванията на студентите от Историческия факултет на Ягелонския университет на Гура Зиндарма (Планината на Зиндарм). Названието идва от името на полския рицар Зиндарм, чийто брат участва в битката при Грюнвалд.

Ян Матейко, „Кошчущко при Рацлавице”, изт.: Wikimedia

отпреди 4000 години.

В района се намират и полетата на важни за историята на полската държава битки. При с. Рацлавице, Меховска област, се провежда един от най-големите сблъсъци между полските и руските войски по време на въстанието на Тадеуш Кошчюшко. В центъра на бойното поле се издига 13-метрова могила, посветена на водача на въстанието и издигната през 1934 г. Под нея има паметна плоча, а в близост се намира паметникът на Бартош Гловацки, хоронжи на краковските гренадири. В Горлице пък се е състояла най-голямата битка в полските земи по време на Първата световна война. Тук руската армия се сблъсква със силите на Германия и Австро-Унгария, в резултат на което загиват или са ранени около 200 хил. души. Днес в района на Горлице могат да се видят многобройни паметни плочи и военни гробища.

Неджица и Чорштин

Средновековните замъци в полите на Пенините представляват характерен акцент в пейзажа на Малополското воеводство. Замъкът в Чорштин е живописна руина, а Неджица е запазена на чудесно състояние. В залите на замъка Неджица се разполага музей, посветен на историята и културата на региона, а от каменната тераса се разкрива пленителна панорама. В основата на замъка може да се види изкуствено водохранилище, наречено Чорштинско езеро, а от пристанището, разположено непосредствено под замъка тръгват корабчетата „Бялата дама”, „Харнаш” и „Дунаец”. При замъка се пресичат популярни туристически маршрути, а през зимата в околностите се провеждат състезания по ски. Интересно събитие е музикалният фестивал „Барок на Спиш”.

Пескова Скала

Ренесансовите форми на замъка са вдъхновени от кралската резиденция на Вавел. Пескова Скала заимства от забележителни образци. Благодарение на своята архитектура,

прекрасната природа на околността, градините с езерца и менажерия в края на XVI в. замъкът може да се сравнява по характер и богатство с кралската резиденция. Вътрешният двор, обграден с колонада, до ден днешен впечатлява посетителите. Всяка зала на замъка е посветена на различна епоха и е подредена в съответния стил. От лоджията се разкрива магична гледка. Замъкът се издига сред живописните варовикови скали на Краковско-Ченстоховската Юра. В съседство се намира 25-метровото скално образувание Боздуганът на Херкулес. Днес замъкът е един от най-ценните паметници на полското Просвещение и важна туристическа атракция по Маршрута на орловите гнезда.

Ежегодно тук се провеждат Дни на старополската култура, на които се представят изобразително изкуство, музика, танц и старополска кухня.

[Пескова скала, изт.: pixabay.com](https://pixabay.com)

Вишнич Нови

Постройката от XVII в. е един от най-ценните паметници на военната архитектура в Полша.

Замъкът във Вишнич е свидетелство за някогашната военна мощ. Върху крепостната стена някога е имало 80 оръдия, а благодарение на натрупаните запаси бранителите са могли да преживеят дори 3-годишна обсада. В края на ренесанса, когато се променят начините на водене на война и дори най-високите готически стени не могат да гарантират безопасността, крепостта е превърната в замък. В него са обзаведени жилищни апартаменти, от прозорците на които се разкрива гледка към заоблените хълмове, горите и селищата в долината. Замъкът е обграден със защитни стени във формата на петоъгълник. Днес в него се помещават исторически музей, стилин хотел и ресторант. В историческите зали се провеждат камерни концерти на класическа музика и фестивали, например кулинарния Фестивал на росола (традиционна пилешка супа).

Тарнув

Градът е известен с приятната си атмосфера, в която традицията се преплита с ритъма на забързаното съвремие.

Тарнув впечатлява с малките улички, чийто маршрут е същият като през средновековието, с готическите и ренесансовите постройки, жилищните сгради с

интересна архитектура, великолепното кметство (ratusz) и фрагментите от някогашните крепостни стени. Историята на града е писана от поляци и евреи, преселници от Унгария, Украйна, Германия, Шотландия, Австрия и Чехия. Те оставят следи в богатата, мозаечна култура на Тарнув. Градът предлага много разнообразни маршрути – по дирите на италианския ренесанс или паметниците на оригиналната еврейска култура. Струва си да се посети Етнографският музей с единствената в Европа експозиция, посветена на историята и културата на ромите. Любопитно място в околностите на Тарнув е селото Залипе. То е известно с неповторимите си, живописни цветни градини и изящна керамика.

Тарнув, изт.: Wikimedia

Краков – най-известният полски град

В миналото столица на кралете, днес – най-популярната туристическа дестинация в Полша.

Местата, които най-често се асоциират с Полша, са Старият град, ограден от зеления пръстен на парка Планти, Ягелонският университет, Кралският замък и Вавелската катедрала. Всички маршрути в старата част на града водят към Главния площад. Там се намира Сукеннице, търговска палата от XVI век, в която и до днес има щандове с традиционни изделия от кожа и кехлибар. Над тях се намира Галерията на полското изкуство от XIX в. Под уличната настилка се разпростира обширни подземия – истинска съкровищница, скрила безценно познание за миналото на града и връзките му с Европа. Там е организиран уникален в европейски мащаб археологически резерват с оригинална мултимедийна експозиция. По време на най-важните тържества от вавелската катедрала се носи звънът на камбаната на Зигмунт.

В ъгъла на краковския площад, най-големия средновековен площад в Европа, се извисява Мариакката катедрала. Всеки ден от най-високата ѝ кула се изпълнява традиционния тръбен сигнал, хейнал. Мелодията прекъсва внезапно, в чест на тръбача, когото преди векове покосила татарска стрела.

Вавелските подземия крият гробове на крале, светци, поети и знаменити пълководци. Покритият със златен купол Зигмунтов параклис във Вавел е мястото, където почиват тленните останки на последните крале от династията на Ягелоните. Във вавелската крипта са погребани и редица личности с ключово значение за историята на Полша, сред които има поети и светци. През 2013 година в Краков намира последен дом и един от най-забележителните и необикновени полски писатели – Славомир Мрожек, който се връща в страната след 33 години в емиграция. В съседство с краковския Стар град се намира Кажимеж, който някога е бил отделно селище, от XIV до XIX век населено главно

с евреи. Еврейското гробище, където почиват велики равини, е обект на поклонение за ортодоксалните евреи от цял свят. За жителите на града и туристите Кажимеж е преди всичко модният салон на Краков, с клубове, пъбове и ресторанти.

В чест на националните герои в града е издигната гигантска могила. Разположена близо до центъра, могилата на Кошчушко разкрива невероятна панорама. Различни, но не по-малко интересни творби са представени в Музея на японското изкуство и техника „Манга“. Световноизвестният полски режисьор Анджей Вайда дарява за неговото изграждане цялата сума от филмовата награда Киото. Начало на колекцията поставя богатият архив, който литературния критик и писател, любител на японската култура Феликс Яшенски предоставя на града през 1920 година. През 2002 г. император Акихито посещава Музея заедно със своята съпруга. По негово желание е организирана изложба на гравюри върху дърво от XIX век.

Националният символ – Вавел

Вавел откъм р. Висла, източник: fotopolska.pot.gov.pl

Днес най-голямата атракция на Краков е хълмът над Висла с Кралския дворец, Катедралата и пещерата на дракона Смок. Величественият замък се издига на Вавелския хълм като паметник на историята и архитектурата и като съкровищница, събрала произведения на изкуството и символи на националната памет. До края на XVI век той е резиденция на полските владетели, а днес – музей. Постоянната експозиция обхваща представителни колекции, личните кралски покои, съкровищница и оръжейна. От тавана на голямата зала, наречена Поселска (Парламентарна), към посетителите гледат изваяни глави, представлящи 30 оригинални портрета на полското общество от епохата на ренесанса. Това великолепно дело на изобразителното изкуство впечатлява с изключителното внимание към детайла. Най-ценна е колекцията от тъкани завеси от XVI век, които представят библейски сцени. На някои от тях са извезани гербовете на Полша и Литва.

Безценен експонат, съхраняван в Кралската съкровищница, е Шчербец – мечът, който полските крале са носели при коронясването си. Той е последната запазена инсигния на кралската власт в Полша.

6. Култура

В Малополското воеводство се провеждат многобройни фестивали с международен престиж, включително Фестивалът на еврейската култура в Кажимеж, Международният фестивал на фолклора от планинските земи в Закопане, Седмица на бескидската култура, Бабьогурска есен и Празник на боровинката в Зубжица Гурна.

Малополша е един от най-често посещаваните региони в Полша, желана дестинация за поляци и чужденци. През 2009 г. е приела 8,5 млн туристи, 2,1 млн от които от чужбина (най-вече от Германия, САЩ, Великобритания, Франция, Италия, Русия и Украйна). За развитието на туризма спомага Международното летище „Йоан Павел II“ Краков-Балице, което свързва страната с 55 града в Европа и обслужва 2 дестинации в Съединените щати.

Най-важните туристически атракции са: Краков, Солната мина във Величка, концентрационният лагер Аушвиц-Биркенау в Освиенцим, както и най-важната полска планина – Татрите със Закопане, зимната столица на Полша. Регионът е и дестинация за поклоннически туризъм. Тук се намират сакралният комплекс в Калвария Зебжидовска и Краков-Лагевники, както и родният дом на Йоан Павел II във Вадовице.

От 1999 г. се провеждат Малополските дни на културното наследство, в рамките на които туристите могат безплатно да посетят всички паметници на културата и културни институции на територията на региона, включително и такива, достъпът до които обикновено е ограничен.

5 обекта в региона са включени в списъка на световното културно наследство на ЮНЕСКО: Старият град в Краков, солната мина във Величка, бившият концентрационен лагер Аушвиц-Биркенау в Освиенцим и Бжежинка, манастирът и паркът в Калвария Зебжидовска, дървените църкви в южна Малополша.

Аушвиц-Биркенау

За света Аушвиц е символ на войната, терора, геноцида и Холокоста. Лагерът е основан от германците на територията на окупирания Освиенцим и е предназначен за полски политически затворници. Първият транспорт от Тарнув пристига на 14 юни 1940 година. През следващите години лагерът е разширен и се състои от три главни части: Аушвиц I, Аушвиц II-Биркенау, Аушвиц III-Моновиц и близо 50 лодлага. От 1942 година Аушвиц-Биркенау се превръща в най-големият център за масов геноцид на европейските евреи. В Аушвиц германците избиват поне 1,1 млн души, главно евреи, но също така поляци, роми, съветски военнопленници.

От 1947 година на терена на бившия немски нацистки концентрационен лагер действа Държавен музей. Като Място на паметта той обхваща двете запазени части от лагера Аушвиц I и Аушвиц II-Биркенау. В границите на Музея се намират останки от лагерни обекти и руини, най-вече от газови камери и крематориуми.

Аушвиц-Биркенау, изт.: fotopolska.pot.gov.pl

Музеят е научно-изследователска и образователна институция. Събира, обработва, консервира и популяризира документи и предмети, които свидетелстват за историята на

лагера. Ежегодно посреща повече от милион души от целия свят.

През 1979 г. териториите на бившия концентрационен лагер Аушвиц-Биркенау са вписани в Списъка на световното наследство на ЮНЕСКО. Денят, в който последните затворници в лагера са освободен – 27 януари – е обявен от ООН за Международен възпоменателен ден на Холокоста.

Кралската солна мина във Величка и Бохня

Дълбоко под земята се крие уникален град от сол с църкви, параклиси, легендарни системи за вентилация, одводняване, осветление и транспорт.

Солната мина във Величка е един от първите обекти в света, вписани в Списъка на световното наследство на ЮНЕСКО. Тя има необикновен микроклимат, а тунелите ѝ са украсени с удивителни скулптури от сол. Тези произведения на изкуството, наред с издълбаните в скалата параклиси са свидетелство за богатата духовност на миньорите. Умореният турист може да се наслади на спа-процедури, новаторски лечебни практики, а специално устроени камери предлагат дори възможност за една магична нощ в солната мина. За любителите на силни усещания Величка предлага неповторимо предложение: пътуване с лодка по залятите с вода канали на мината. Мината в Бохня се предлага пътуване във времето с помощта на мултимедийна експозиция, която представя развитието на миньорските техники през вековете.

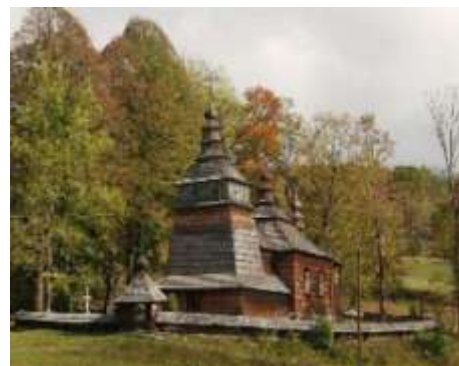
Солната мина във Величка, изт.: fotopolska.pot.gov.pl

Някогашните изкопи и параклиси днес служат като декор за приеми. Събитие от най-висок ранг в областта на културата е фестивалът World Art Underground, на който се представят музика, танци и пърформанси. Във Величка редовно се организират концерти, театрални спектакли, вернисажи, балове, сватби и конференции. Снимат се и филмови продукции. В параклиса на св. Кинга, в който дори впечатляващите полилеи са изработени от сол, се провеждат литургии на най-големите празници. Музеят на краковските рудници притежава единствената в света колекция дървени от дървени изкопни машини, наречени керати – предшественици на парните и електрическите машини. Тук може да се види и единствената в Европа колекция от трапезни солници. В зала Важин, на 250 м под земята, се намира спортно игрище, а спускането по 140-метровата пързалка предлага необикновени преживявания.

Архитектура

Традиционното полско село се състои от дървени сгради, а разликите между регионите се отразяват най-вече в тяхната форма и декорация. Най-много дървени постройки са запазени на територията на Малополша. През региона преминава Пътят на

дървената архитектура, който свързва 237 обекта: католически и православни църкви, параклиси, камбанарии, хамбари, селски къщи и благороднически имения. В цялата страна паметниците на строителството с дърво се съхраняват в музеи под открито небе, наречени скансени. Те са 46 на брой и стават известни извън границите на страната със своята естетика и хармонията между обектите и пейзажа. В сградите са представени селскостопански сечива и богати провинциални интериори. Украшение на Южна Полша са автентичните дървени ханове от XVII век, в които се сервират регионални ястия. **Внимание**

Църквата „Козма и Дамян“ в Бартне, изт.: Wikimedia

заслужава и очарователното селце Залипе, където неповторим характер на сградите придават пъстрите фрески по стените. След като на пазара се появяват промишлени багрила, стените на къщите започват да се боядисват с ултрамарин в характерен син цвят.

Краковската носия

Краковски гренадири, изт.: Wikimedia

Населението, което изследователите определят като Източни краковяни, заема земеделските райони на юг и изток от някогашната полска столица, главно по левия бряг на Висла. Центрове на този регион са: Домброва Тарновска, Пинчув, Прошовице и Бжеско. Западните земеделско-промишлени райони, които днес често са квартали на Краков, се населяват от западните краковяни. Именно те носят най-известната полска народна носия. През XIX в. тя започва да се възприема като национална във връзка с въстанието на Кошчушко (1794 г.). Тогава водачът на бунта избира краковските кафтани, за да отличи победителите при Рацлавице. Кафтанът и типичната шапка (рогативка) след загубата на независимостта се превръщат в своеобразна военна униформа, използвана както на територията на Полша, така и извън нея. Типичен елемент от женската носия е късият корсет със сапфирен, винен, виолетов, зелен или черен цвят, ушит от вълна, кадифе, брокат или копринено кадифе. Той се отличава с богатата си украса, която заема почти цялата му повърхност. За изработката ѝ се използват най-често червени копчета, мъниста и пайети, метални или копринени лентички, панделки, пискюли, допълнени от плоска бродерия с растителни мотиви. Важен акцент в краковската носия е герданът от корали.

Международен фестивал за независимо кино Off Plus

Над 100 филма, прожектирани в краковските кина и на площад Шчепански, както и в павилиона на Юзеф Чапски в Националния музей в Краков. Стотици гости, концерти, творчески работилници и множество по-неофициални, но винаги вдъхновяващи разговори, подчинени на принципа: „Усети по собствената си кожа“!

Основната програма включва два конкурса: Главния конкурс „Неотъпкани пътища” и Конкурса за полски игрални филми. Провеждат се и тематични сесии, например „Открития”, „Да наваксаме на пропуските” и „Американски независими”, както и новаторските „Страх от страха”, „Без дъх” и „Само за възрастни?”. Организираните се прожекции на култови филми, комбинирани със срещи с изтъкнати кино дейци. На особено голям интерес се радват прожекциите под открито небе на площад Шчепански. След фестивала се появява голям брой визуални и печатни материали (хроника, фотографии, статии, репортажи, интервюта), които дълго време напомнят на киноманите за поредното му издание.

Естествен кино декор

Естествената красота на полските пейзажи привлича с магична, дори приказна атмосфера. Полската природа се превръща в отличен, богат и разнообразен натурален декор за игрални филми. Тук има всичко: равнини, възвишения, планини, гори, поля и езера. Със смяната на годишните времена се променя и пейзажът – зелената пролет, златното лято, пъстроцветната есен и снежната зима. Със своята магия изкушават тайнствени горски кътчета, езера в диво, сякаш недокоснато от човешка ръка обкръжение, ниски хълмове, покрити с жита, руини от средновековни замъци сред белите скали на Краковско-Ченстоховската Юра и наглед недостъпните, остри върхове на Татрите. Краков се превръща в мащабен декор за шедевъра на Стивън Спилбърг „Списъкът на Шиндлер”.

Пл. Шчепански, Краков, изт.: Wikimedia

Театрален фестивал „Божествена комедия”

Международният фестивал „Божествена комедия” се организира от Театър „Лажня Нова” и Краковското фестивално бюро като голям празник на сценичните изкуства, който включва конкурсна програма с представления, шоукейс и преглед на предпремиери и дебюти.

За пръв път фестивалът завладява краковските сцени през декември 2008 година. Оттогава той е едно от най-важните събития в полския театрален календар. Фестивалът дава на публиката шанс да види най-важните представления от цялата страна в рамките само на 10 дни. За творците той представлява възможност да представят своите артистични проекти и да ги обсъдят с чуждестранни критици и продуценти.

Най-възбуждащата част от фестивалната програма е Полският конкурс АД, в който едни срещу други се изправят най-провокативните и въздействащи заглавия от

последния сезон. Селектираните спектакли се борят за наградата Божествен комедиант и 50 хиляди злоти, осигурени от кмета на град Краков, проф. Яцек Майхровски. Присъждат се и награди за индивидуални творци, финансирани от Министерството на културата и националното наследство. Изборът на лауреатите се осъществява от международно жури, в което влизат директори на световни фестивали.

В секцията РАЙ се представят млади, неоткрити и още неоценени творци, а ЧИСТИЛИЩЕ включва спектакли, обединени около една водеща мисъл, особено значима за полския театър в конкретния сезон.

„Божествена комедия” обаче не представя само полския театър. От година на година фестивалът посреща философи, теоретици, журналисти и критици, които се включват като специалисти и дискусанти в панелите на съпътстващата програма. Фестивалният център в Бункера на изкуството всяка година се превръща в място за срещи и дискусии на театралните дейци, където може да се почувства пулсът на съвременния театър. Именно дискусията и диалогът са ключови за идеята, залегнала в основата на фестивала. В рамките на „Божествена комедия” важи принципът, че срещата на естетики и творческата конфронтация винаги трябва да бъдат съпътствани от взаимно уважение и желание за опознаване на различни гледни точки.

Галерия „Бункер на изкуството, Краков, изт.: Wikimedia

Конрад фестивал

Фестивалът Конрад се организира от Краковска община, Краковското фестивално бюро и Фондация „Тигодник Повшехни” и се превръща в най-голямото международно литературно събитие в Полша и едно от най-големите в Европа.

Целта му е да представи световната литература, създавана в различни кътчета от земното кълбо, вкоренена в различни култури, израстваща от разнообразен опит, като същевременно породи интензивни творчески и обществени дискусии. Краков се превръща в място за среща на писателки и писатели, читателки и читатели, професионалисти и любители. Участниците в дебатите, семинарите, кинопрожекциите, театралните постановки, концертите, изложбите, литературните разходки, игрите в градска среда, интерактивните забавления създават общ език, чрез който може интересно и отговорно да се говори за съвременния свят.

Фестивалът не е посветен на творчеството на Джоузеф Конрад, който единствено символично предоставя името си на това международно събитие. Конрад свързва различни традиции, но никога не заличава границите между тях, пише на английски, но винаги подчертава, че всичко, написано на този език, е превод от чужда реч, ефект от безкрайния процес на превод на идеи. Днес Конрад е универсален знак за международна литературна

комуникация. Организаторите канят в старата столица творци от целия свят, за да осъществят наново културния превод и взаимното разбиране. Те вярват, че литературата може да окаже решително влияние върху начина на мислене, чувствата и комуникацията между индивидите и общностите.

Милош фестивал

Фестивалът Милош е ежегоден празник на поезията, най-мащабното по рода си събитие в Полша и Централна Европа. Всяко издание се посещава от най-големите звезди на световната литература. Фестивалът се заражда като продължение на Краковските срещи на поетите от Изтока и Запада, организирани през 1997 и 2000 година от нобеловите лауреати Вислава Шимборска и Чеслав Милош. Пет години след смъртта на Милош Институтът на книгата организира първото му издание под заглавие *Поробеният разум*.

Паметникът на Адам Мицкевич в Краков, изт.: pixabay.com

Литературният фестивал „Чеслав Милош“ поставя въпроса за мястото на поезията в съвременния свят. Четвъртото издание на Фестивала е вдъхновено от „Книга на прозренията“ на Милош, своеобразна лична антология на световната поезия, и поставя поетите в ролята на критици на днешната поезия. От тях се очаква да поставят диагноза за състоянието на тази област на изкуството и да предвидят посоките, в които тя ще се развива през следващите години.

Краков посещават големи творци, представители на много култури и държави по света като Чарлс Симич (САЩ), Робърт Хас (САЩ), Рут Падел (Великобритания), Валжина Морт (Беларус/САЩ), Мари Лундквист (Швеция), Урош Зупан (Словения).

От 2014 година Фестивалът Милош се организира от Краковското фестивално бюро и Фондация „Град на литературата“. Организаторите предлагат нова схема за провеждане на събитието и свикват Почетен комитет (Александър Фют, Юлия Хартвиг, Робърт Хас, Ришард Криницки, Антони Милош, Адам Поморски, Александър Шенкер, Адам Загаевски, Томас Венцлова) и Програмен съвет (Кшищоф Чижевски, Магда Хейдел, Йежи Илг, Йежи Ярневич, Зофия Крул, Марек Радживон, Томаш Ружицки, Абел Мурсия Сориано).

Материалът е подготвен с любезното съдействие на Полската туристическа организация (Polska Organizacja Turystyczna), която предостави информация и снимки на забележителностите в Малополша.